

Ärende: VN/27681/2025

Begäran om utlåtande om bedömningspromemorian om utvecklingsbehoven i fråga om lagen om tillsynen över social- och hälsovården

Lausunnonantajan lausunto

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 5 (1 kap. i tillsynslagen, Allmänna bestämmelser)

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för möjligheten att lämna utlåtande om bedömningspromemorian om utvecklingsbehoven i fråga om lagen om tillsynen över social- och hälsovården. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör språkliga rättigheter och den svenskspråkiga befolkningen.

Lagstiftningen om tillsyn

Lagen om Tillstånds- och tillsynsverket (530/2025) som trädde i kraft 1.1.2026 föreskriver verkets verksamhetsidé i 1 § i lagen så här: "Verket är en riksomfattande och sektorsövergripande myndighet som hör till statens centralförvaltning och den ska trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och rättssäkerheten genom växelverkan i regionerna." Folktinget betonar att tillsynen av de grundläggande språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården hör till tillsynsverkets kärnuppgifter.

Lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023, härefter tillsynslagen) stipulerar att syftet med lagen är att säkra klient- och patientsäkerheten inom social- och hälsovården och social- och hälsovårdstjänster av god kvalitet, samt att främja samarbete mellan de olika aktörer som deltar i tjänsteproduktionen.

Med tanke på de omfattande brister beträffande social- och hälsovårdstjänster på svenska som uppmärksammats i regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025 (Statsrådets publikationer 2026:3), är frågan om tillsynen i fråga om social- och hälsovården på

svenska av stor samhällslig betydelse, och är central för den svenskspråkiga befolkningen. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i produktionen av social- och hälsovårdstjänster är av avgörande betydelse för att säkra klient- och patientsäkerheten och för en tjänsteproduktion av god kvalitet, även på svenska.

Med tanke på att språkliga rättigheter är en central del av tillsynen anser Folktinget att det hade varit viktigt att utkastet till proposition i sin helhet skulle ha översatts till svenska. Folktinget finner det också anmärkningsvärt att ministeriet inte överhuvudtaget nämner tillsynen gällande språkliga rättigheter inom social- och hälsovården i sin bedömningspromemoria.

Bakgrund och målsättning gällande utvecklingen av tillsynslagen

Social- och hälsovårdsministeriet anger i begäran om utlåtande målsättningarna på följande sätt:

”Syftet med bedömningspromemorian är att beskriva och bedöma tillsynslagens viktigaste fördelar och belastningsfaktorer, hur tillsynslagens bestämmelser, verksamhetsutvecklingen och de tidigare ändringarna i tillsynslagen fungerar, vilka effekter de har haft och om det finns behov att ändra, utveckla och komplettera tillsynslagen.”

Ministeriet konstaterar att man under arbetet med promemorian har beaktat den respons som de fått från bland annat tillsynsmyndigheterna, de högsta laglighetsövervakarna, välfärdsområdena och tjänsteproducenterna samt intressegrupperna. Det är oklart om svenskspråkiga tjänsteproducenter och intresseorganisationer har getts möjlighet att ge sin respons i tidigare remisskedan.

Vi noterar att endast Folktinget och SAMS fanns med i ministeriets ursprungliga sändlista för begäran av utlåtanden, trots att ärendet är viktigt för den svenskspråkiga befolkningen. Många svenskspråkiga tjänster köps av svenskspråkiga organisationer eller privata företag, ifall de inte finns att tillgå inom den offentliga vården. Folktinget betonar att de svenskspråkiga tjänsteproducenterna bör ha likvärdiga möjligheter att ta del av och uttala sig om utvecklingen inom lagstiftningen. I detta fall berör ärendet dessutom deras egen registrering och verksamhet.

Brister gällande tillsyn av språkliga rättigheter i promemorian

Folktinget anser att det är en brist att ministeriet inte nämner tillsynen angående språkliga rättigheter i tjänsteproduktionen i promemorian. Till exempel i kapitel 5 saknas helt den genomsyrande principen för all tjänsteproduktion: att de tvåspråkiga välfärdsområdenas lagstadgade skyldighet är att erbjuda tjänsterna likvärdigt på båda nationalspråken. Då denna aspekt helt saknas i texten, innebär det också att bedömningen av tillsynen av språkliga rättigheter lyser med sin frånvaro i promemorian. Folktinget ber ministeriet lägga till dessa aspekter i sin bedömning.

Mot bakgrund av de stora bristerna i produktionen av social- och hälsovårdstjänster på svenska, anser Folktinget det vara nödvändigt att ministeriet inkluderar språkliga rättigheter i sin bedömning av en utveckling av tillsynslagen och gör en grundlig språkkonsekvensbedömning. Det är uppenbart att varken tjänsteansordnarnas egenkontroll eller tillsynen fungerat tillräckligt effektivt gällande grundläggande språkliga rättigheter inom social- och hälsovården.

Era kommentarer om kapitel 6 i bedömningspromemorian (2 kap. i tillsynslagen, Krav som gäller tjänsteproducenter och verksamheten)

-

Era kommentarer om kapitel 7 i bedömningspromemorian (3 kap. i tillsynslagen, Registrering av tjänsteproducenter och tjänstenheter)

Folktinget vill framföra att språk har en central betydelse vad gäller olika register och registrering av tjänsteansordnare och -producenter, tjänstenheter och inte minst språket på vilket/vilka tjänsterna erbjuds.

Då det enligt promemorian finns planer på att bygga upp ett gemensamt master-register för flera myndigheter, som skulle bygga på det nuvarande Soteri-registret och ta bort behovet för andra parallella register, är det av avgörande betydelse att man inkluderar språket som variabel i planerna redan från start.

Redan i planeringsskedet och senare i ev. upphandling bör man beakta att

- själva programmet ska fungera på båda nationalspråken (dvs det ska finnas även en svensk version som man kan fylla i)
- anvisningar och stöd angående hur man registrerar sig och om de olika aktörernas egenkontroll bör finnas på båda nationalspråken
- tjänsteansordnarnas och tjänsteproducenternas språk ska kunna registreras (finska/svenska eller båda)
- också tjänstenheternas språk ska kunna registreras (fi/sve/båda)
- slutligen är det nödvändigt att också kunna registrera på vilket eller vilka språk tjänsterna erbjuds (fi/sve/båda)

Folktinget betonar vikten av att alla dessa språkaspekter tas med i det nya registret, samt även inkluderas i lagen om tillsynen över social- och hälsovården (i 16 § Uppgifter som ska lämnas för registrering).

Speciellt registreringen av på vilket eller vilka språk tjänsterna ges är helt central information med tanke på de omfattande brister som idag finns angående data om social- och hälsovårdstjänster på svenska.

En registrering av språk på dessa nivåer i registret skulle ge myndigheterna information i realtid om tillgången till social- och hälsovårdstjänster på båda nationalspråken i hela landet – en målsättning som ligger i linje med det nationella programmet för kunskapsbaserad ledning och effektivitet inom social- och hälsovården, som ingår i regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering.

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 8 (4 kap. i tillsynslagen, Egenkontroll)

Angående tjänsteanordnarnas egenkontroll i kapitel 8 i promemorian bör det tilläggas att välfärdsområdenas egenkontroll inkluderar tillsynen av hur de grundläggande språkliga rättigheterna tillgodoses i tjänsteproduktionen (oberoende av om de producerar tjänsterna själva, eller köper tjänster av privata eller tredje sektorns producenter).

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 9 (5 kap. i tillsynslagen, Myndighetstillsyn)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 10 (7 kap. i tillsynslagen, Särskilda bestämmelser)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 11 (8 kap. i tillsynslagen, Ikraftträdande)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 12 (Övriga frågor)

-

Övriga kommentarer om bedömningspromemorian

-

Heikkinen Peggy
Svenska Finlands folkting